

Rácz Balázs Viktor

A *ius regium* székelyföldi megjelenése: egy látszólagos tudományos konszenzus

Bevezetés

Ha a középkor vagy a kora újkor kutatója a székelyek sajátos jogrendszerével kapcsolatban át kívánja tekinteni az utóbbi bő 200 év szakirodalmát, azzal a meglepőnek tűnő ténnyel fog szembesülni, hogy gyakorlatilag ugyanabból a forráscsoportból az egyes szakemberek más-más következtetéseket vontak le, s úgy képviselnek gyökeresen eltérő álláspontot, hogy eközben szinte egyáltalán nem reflektálnak tanulmányaikban az ellentétes véleményekre, mintegy konszenzusként kezelve az általuk hangoztatott elképzelést. Különösen igaz ez a *ius regium* (királyi jog) székelyföldi jelenlétének kérdéskörére, pontosabban arra a kérdésre, hogy vajon az 1562. évi segesvári országgyűlés végzése előtt is érvényesült-e a Székelyföldön a *ius regium* – tehát hűtlenség (*nota infidelitatis*) és magszakadás (*defectus seminis*) esetén a kincstárra háramlottak-e a székelyek öröklött földbirtokai (vagyis az úgynevezett „székely örökség”, a *haereditas siculica*), amelyeket az uralkodó azután tetszése szerint eladományozhatott –, vagy pedig csak ezen rendelkezések nyomán került be ez a jogintézmény a székelyek jogrendszerébe.

A kezdetektől uralkodó álláspont szerint az 1562. évben kirobbant székely felkelés leverését követően hozott segesvári végzések voltak azok, amelyek igazán radikális változást hoztak a jogrendszerrel illetően, s éppen ezért éles cezúrát képeznek a székelység történetében. E nézet kialakításában és fenntartásában a legfontosabb szerepet Benkő József, Kállay Ferenc, Dósa Elek, Wenzel Gusztáv, Szabó Károly, Endes Miklós, Elekes Andor, Ákosfalvi Szilágyi László, Szádeczky-Kardoss Lajos, Rugonfalvi Kiss István, Bodor György, Demény Lajos, Szőcsné Gazda Enikő, Tüdős S. Kinga és Benkő Elek játszották.¹ Alapvetően ugyanígy vélekednek a

Rácz Balázs Viktor (1996) – PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, rbv9601@gmail.com

A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

¹ Benkő József: *Az Erdély országi nemes székely nemzetnek képe*. Kvár 1806. 64–66.; Kállay Ferenc: *Historiai értekezés az nemes székely nemzet eredetéről, hadi és polgári intézeteiről a régi időkben*. 1829. 51–52.; Dósa Elek: *Erdélyhoni jogtudomány*. II. Kvár, 1861. 275.; Wenzel Gusztáv: *Az országos jog és a particuláris jogok közti viszony hazai jogrendszerünkben*. Bp. 1876 (Értekezések a társadalmi tudományok köréből 5). 59.; Szabó Károly: *A zöld ág, mint a székely főtisztek jelvénye*. Századok XXIII(1889). 199.; Endes Miklós: *Donatio a Székelyföldön (Első közlemény)*. Genealógiai Füzetek I(1903). 3. szám 34.; Szádeczky-Kardoss Lajos: *A székely nemzet története és alkotmánya*. Bp. 1927. 120.; Ákosfalvi Szilágyi László: *A székely rendi társadalom*. Turul LI(1937). 1–2. szám 3.; Elekes Andor: *Szemelvények a székelyek sajátos jogtörténetéből = Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára*. Szerk. Csutak Vilmos. Sepsiszentgyörgy 1929. 113.; Rugonfalvi Kiss István: *A nemes székely nemzet képe*. Pomáz 2009. 108.; Bodor György: *Az 1562 előtti székely nemzetiségi szervezetről*. Történelmi Szemle XXXVI(1983). 2. szám 289.; Demény Lajos: *Székely jog és az udvarhelyszéki bíraskodás a XVI. század második felében*. = *Székely Oklevéltár: Új sorozat* 3. Szerk. Demény Lajos–Pataki József–Tüdős S. Kinga. Kvár 1994. 8.; Szőcsné Gazda Enikő: *A föld és ennek leányági öröklési rendje*

kérdésről e szerzők munkái nyomán a jogtörténeti összefoglalók készítői is, akiknek azonban természetesen nem céljuk újabb alap kutatás elvégzése, csupán a meglévő ismeretek összegzésére törekednek.² Ezt az alapállítást finomító, illetve attól kisebb-nagyobb mértékben eltérő véleményeket ugyanakkor több kutató is megfogalmazott. Connert János, Bónis György, Angyal Pál, Degré Alajos és Oborni Teréz szerint a fenti állítás alapjaiban véve ugyan helytálló, mégis meg kell jegyezni, hogy korábban is volt törekvés a központi hatalom részéről a székelyek privilégiumainak megnyirbálására, azok azonban nem jártak sikerrel. Igaz, közöttük is van véleménykülönbség abból a szempontból, hogy ezt a törekvést a jogszabályokban vagy az adománylevelekben vélik felfedezni, illetve hogy melyiket tekintik döntő jelentőségűnek annak eredménytelensége szempontjából.³ Balogh Judit és Sófalvi András ugyanakkor úgy vélik, hogy ezen törekvések némelyike a gyakorlatban ténylegesen eredményre is vezetett, csak éppen a királyi jog *de iure* nem volt része a székely jogrendszernek.⁴ Hegyi Géza némileg hozzájuk hasonlóan a királyi jog „korlátozott székelyföldi érvényesüléséről” beszélt.⁵ Jakó Zsigmond, Vofkori Mária és Botár István szerint viszont a fentebb részletezett általánosan elfogadott nézet teljességgel tarthatatlan, hiszen okleveles bizonyítékokkal támasztható alá, hogy 1562 előtt is általános gyakorlat volt, hogy az uralkodó a Székelyföldön konfiskált és adományozott földbirtokokat.⁶ Ez utóbbi nézettel rokonítható Pálmay József véleménye, aki csupán annyit jegyzett meg a kérdésről, hogy az uralkodói adományozás a Székelyföldön ritka jelenség volt, jogszerűségét azonban egyáltalán nem vonta kétségbe.⁷ Egyed Ákosnak a kérdéskörrel alkotott véleménye meglehetősen ellentmondásos, hiszen bár alapvetően a *ius regium* 1562. évi megjelenésének elmélete mellett tört lándzsát,⁸ bizonyos műveiben ugyanakkor utalt sikertelen adományozási

Székelyföldön. Erdélyi Múzeum LXVII(2006). 1–2. szám 87.; Tüdös S. Kinga: *A székely örökség háramlása a 16–17. századi végrendeletek tükrében.* Aetas XXIII(2008). 4. szám 207.; Benkő Elek: *Kolostorok a középkorban és a kora újkorban = Székelyföld története.* I. Szerk. Benkő Elek–Oborni Teréz. Székelyudvarhely 2016. 462.

² Eckhart Ferenc: *Magyar alkotmány- és jogtörténet.* Bp. 2000. 117.; Mezey Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet.* Negyedik átdolgozott kiadás. Bp. 2007. 93.; Béli Gábor: *Magyar jogtörténet. A tradicionális jog.* Pécs 2014. 93.; Veress Emőd (szerk.): *Erdély jogtörténete.* Kvár 2018. 246.

³ Connert János: *A székelyek intézményei a legrégibb időkől az 1562-iki átalakulásig.* Kvár 1901. 98–102.; Uő: *A székelyek alkotmányának története, különösen a XVI. és XVII. században.* Ford. Balásy Dénes. Székelyudvarhely 1907. 353–355.; Bónis György: *Magyar jog – székely jog.* Kvár 1942. 56–72.; Angyal Pál–Degré Alajos: *A XVI.–XVII. századi erdélyi büntetőjog vázlata.* Bp. 1943 (Angyal szeminárium kiadványai 49). 79.; Oborni Teréz: *Erdélyi országgyűlések a 16–17. században.* Bp. 2018. 134.

⁴ Balogh Judit: *A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében.* Kvár 2005 (Erdélyi Tudományos Füzetek 254). 20.; Uő: *A székelyek Szapolyai Erdélyében.* Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Philosophica XIII(2008). 3. fasc. 16.; Uő: *Az udvarhelyszéki periratok jog- és társadalomtörténeti tanulságai. = Tanulmányok Erdély fejedelemség-kori történetéből.* Szerk. Ballabás Dániel–Borbély Zoltán. Eger 2012 (Az Eszterházy Károly Főiskola Történelemtudományi Doktori Iskolájának Kiadványai. Konferenciák, műhelybeszélgetések VI). 26.; Uő: *A székely társadalom = Székelyföld története.* II. Szerk. Egyed Ákos–Hermann Gusztáv Mihály–Oborni Teréz. Székelyudvarhely 2016. 136.; Sófalvi András: *A székelység határvédelme és önvédelme a középkortól a fejedelemség koráig. Várak és más védelmi objektumok Udvarhelyszék településtörténetében.* PhD értekezés. Bp. 2012. 44, 190.; Uő: *Hadakozás és önvédelem a középkori és fejedelemség kori Udvarhelyszéken.* Kvár 2017. 63.

⁵ Hegyi Géza: *Egyházszervezet, egyházi élet = Székelyföld története.* I. Szerk. Benkő Elek–Oborni Teréz. Székelyudvarhely 2016. 394.

⁶ Jakó Zsigmond: *A székely társadalom útja a XIV–XVI. században = Székely felkelés 1595–1596.* Szerk. Benkő Samu–Demény Lajos–Vekov Károly. Buk. 1979. 20.; Vofkori Mária: *Szerkezeti változások a székely társadalomban.* Korunk III. Folyam V(1994). 6. szám 18.; Botár István: *Vármegyei enklávék, magánbirtokok, mezővárosok a középkori Csíksban.* Székelyföld XVI(2012). jún. 98.

⁷ Pálmay József: *Udvarhely vármegye nemes családjai.* Székelyudvarhely 1900. 55.

⁸ Egyed Ákos: *Egy sajátos földtulajdon: a székely örökség.* Korunk III. folyam XVIII(2007). 7. szám 51.

kísérletekre is,⁹ legutóbbi állásfoglalásakor viszont úgy adott helyt Jakó Zsigmond állításának a sikeres és jogszerű uralkodói adományokról, hogy utána azokat mintegy szabályt erősítő kivételeknek tekintve mégis a királyi jog 1562. évi megjelenésére következtetett.¹⁰

Jelen tanulmány célja a különböző állításokat alátámasztó érvek összegyűjtése és szisztematikus bemutatása (jogszabályok és adománylevelek kronologikus sorrendben), valamint az ellentmondások feloldása a források segítségével annak érdekében, hogy a korszak későbbi kutatói – ha nem is értenek esetleg majd egyet a következőkben foglaltakkal – rendelkezzenek egy átfogó képpel a kérdéskörrel, hiszen a *ius regium* hiánya vagy jelenléte a székely jogban alapjaiban határozza meg e partikuláris jogrendszerrel alkotott képünket, s egyúttal rávilágít a jogfejlődés politikai motivációira is.

Fogalommagyarázat

Mielőtt azonban a források részletes elemzésére sor kerülne, indokoltnak látszik néhány alapvető fogalom tisztázása, a szakirodalom ugyanis ezen a téren sem feltétlenül egységes. A legnagyobb egyetértés a *ius regium* fogalmának használata körül alakult ki. A királyi jognak vagy királyi főtulajdonjognak fordított kifejezésen azt a jogot értjük, amely alapján a hűtlenség büntetében (*nota infidelitatis*) elítélt vagy magszakadást (*defectus seminis*) szenvedett személy földbirtokai az uralkodóra, illetve a kincstárra háramlottak, s a jószágokat ezután az uralkodó másnak adományozhatta. E jog háttérében az a felfogás állt, hogy az ország egész területének főtulajdonosa az uralkodó, s voltaképpen minden, alattvalók által birtokolt földbirtok az uralkodótól származó adománybirtok. Ez a felfogás fokozatosan alakult ki az Árpád-kor folyamán, s nagy szerepe volt benne annak, hogy azok a földesurak is gyakran kértek uralkodói adománylevelet jószágaikról, akik enélkül is jogos tulajdonosai voltak az egykori nemzetségi szállásbirtokoknak.¹¹ A székelyek földbirtokai ugyanakkor éppen azért voltak sajátos helyzetben, mert – a kutatók többsége szerint legalábbis – egészen 1562-ig ez a királyi jog nem érvényesült ezen a területen, a székelyek földjeiknek úgy voltak tulajdonosai, mint eredetileg a nemzetségek is szállásbirtokaiknak. Ez alapján nevezi sok helyen a szakirodalom a székely örökséget a korszakban „első foglalású birtoknak”, „ősfoglalású birtoknak” vagy „szállásbirtoknak”.¹²

A földbirtokok kincstárra háramlását előidéző két alapvető jogcím, a hűtlenség és a magszakadás fogalmai némileg szintén magyarázatra szorulnak. A hűtlenség bűncselekményként tulajdonképpen azokat a tényállásokat jelenti összefoglaló néven, amelyek megvalósulása esetén az elkövetőt fej- és jószágvesztés fenyegette. A 16. századra különösképpen is a felségsértés, idegen seregek országba való behívása, pénz-, pecsét- és oklevélhamisítás, országos nagybírák,

⁹ Egyed Ákos: *A székelyek rövid története a megtelepedéstől 1989-ig*. Csíkszereda 2013. 46.

¹⁰ Egyed Ákos: *A székely jog sajátosságai*. = *Székelyföld története*. I. Szerk. Benkő Elek–Oborni Teréz. Székelyudvarhely 2016. 363.

¹¹ Eckhart Ferenc: *i. m.* 286.; Mezey Barna (szerk.): *i. m.* 104–105, 110–112.

¹² Magyary Géza: *A rokonok törvényes öröklési rendje 1848 előtti jogunkban (Második közlemény)*. Magyar igazságügy XXXIII(1890). 3. szám 266.; Elekes Andor: *i. m.* 114.; Akosfalvi Szilágyi László: *i. m.* 5.; Anyos Lajos: *A székely nemesség igazolásának jelenlegi módja*. Turul LIII(1939). 88.; Kolosváry Bálint: *A jogélet „szellemisége” erdélyi vonatkozásban*. Budapesti Szemle CCLXI(1941). 765. szám 79.; Degré Alajos: *A szomszédok öröklése és a szomszédi elővásárlási jog kialakulása*. = *Válogatott jogtörténeti tanulmányok*. Szerk. Mezey Barna. Bp. 2004. 299.; Veress Emőd (szerk.): *i. m.* 246.

országgyűlésre tartók, királyi emberek és hiteles helyi személyek megölése vagy bántalmazása, rokongyilkosság és vérfertőzés tartoztak a hűtlenség körébe.¹³ Fontos felhívni azonban a figyelmet arra – ebben a tekintetben ugyanis nem mindig konzekvens a történettudományi szakirodalom –, hogy a fej- és jószágvesztéssel büntetendő hűtlenségtől meg kell különböztetni a főbenjáró ítélettel (*poena capitalis*) büntetendő cselekményeket, amelyek szankciója „csupán” fej- vagy jószágvesztés volt. Hűtlenség esetén az uralkodó ugyan megkegyelmezhetett részben az elítéltnak, de a meghozott ítélet minden esetben fej- és jószágvesztés, főbenjáró ítéletnél viszont az elítélt megválthatta az életét vagyonával, tehát szükségképpen vagy csak a fejvesztés, vagy csak a jószágvesztés került végrehajtásra. Az ilyen módon elvesztett jószág ugyanakkor a hűtlenséggel ellentétben nem a kincstárra háramlott, hanem kétharmad-egyharmad arányban a bíró és a felperes kezébe került zálog címen, így az elítélt és örökösei később kiválthatták azokat.¹⁴ Továbbá a hűtlenségtől és a főbenjáró ítélettől el kell határolni az úgynevezett fejeváltási ítéletet (*emenda capitii*) is, amely esetében a bíró már eleve a jószágvesztésről rendelkezett, s halálos ítélet nem volt ez alapján végrehajtható. Ebben az esetben a felperest megillette egyrészt az elítélt vérdíja, másrészt osztozott a bíróval az elítélt fennmaradó jószágain is (egyharmad-kétharmad arányban), amelyeket azonban a főbenjáró ítélethez hasonlóan az elítélt vagy örökösei kiválthattak.¹⁵ A hűtlenséggel ellentétben tehát főbenjáró ítélet és fejeváltás esetén nem a *ius regium* a jogalapja az ítélet végrehajtásának. Ez a különbségtétel pedig rendkívüli fontosságú lesz a *ius regium* székelyföldi jelenlétének vizsgálata során.

A magszakadás a hűtlenséghez hasonlóan a jószág kincstárra háramlását előidéző jogcím volt, amely akkor állt elő, ha az adománylevélben meghatározott öröklési rend szerinti utolsó jogosult is elhunyt. Ha például az adománylevél szerint a megadományozottnak csak a fiági utódai örökölhettek, akkor az utolsó ilyen utód halálával állt be a magszakadás. Előfordulhatott ugyanakkor, hogy az adománylevél szerint a férfi és a női leszármazottak is jogosultak voltak örökölni (a leányág ez esetben jellemzően a fiág kihalása után), s ebben az esetben az utolsó leszármazott halálakor következett be a magszakadás állapota.¹⁶ A Székelyföldön ugyanakkor sokáig adományrendszer – és így adománylevelek – hiányában az ott élők szokásjoga határozta meg az öröklési rendet. Ennek értelmében a földbirtokot a fiúgyermek örökölték, ha azonban az örökhagyónak nem lett volna férfi örököse, akkor a leánygyermek úgynevezett fiúleányokként jutottak a földbirtokokhoz.¹⁷

¹³ Eckhart Ferenc: *i. m.* 290.; Mezey Barna (szerk.): *i. m.* 111–112, 291–292.

¹⁴ Eckhart Ferenc: *i. m.* 318–319.; Mezey Barna (szerk.): *i. m.* 292.

¹⁵ Eckhart Ferenc: *i. m.* 319.; Mezey Barna (szerk.): *i. m.* 293.

¹⁶ Eckhart Ferenc: *i. m.* 289.; Mezey Barna (szerk.): *i. m.* 111.

¹⁷ A szakirodalomban előfordul, hogy a fiúleányság intézményét a fiúsításhoz hasonlítják, vagy azzal azonosítják, esetleg az örökbefogadással hozzák összefüggésbe. Connert János: *A székelyek alkotmányának i. m.* 370.; Mezey Barna (szerk.): *i. m.* 93.; Szöcsné Gazda Enikő: *i. m.* 92.

Ezek a párhuzamok azonban nem szerencsések. A fiúsítás ugyanis az uralkodó kezétől függő aktus volt, míg a fiúleányság *ipso iure* beállt. Ezenkívül amíg a fiúsított nőt elmeletben megillettek olyan politikai jogok, mint például a tisztségviselés vagy az országgyűlésen való részvétel joga, addig a székely fiúleányokat férjük képviselte a nemek és ágak rendszerében, amely a Székelyföldön a 16. századig a tisztségviselés alapját képezte. Bodor György: *i. m.* 289.; Biró Zsófia: *A fiúsítás jogintézménye 1526-ig, különös tekintettel az Anjou-kor belpolitikájára*. Studia Iuvenum Iurisperitorum VIII(2008). 24.

A fiúleányság jogintézményének örökbefogadáshoz való hasonlítása Szöcsné Gazda Enikő részéről pedig azért nem állja a helyét, mert – jóllehet az örökbefogadás végső célja az örökségbe való befogadás volt, amely megtörtént a fiúleány férjhez menetelekor a férj örökségbe való „bevállása” során is – az örökbefogadás aktusa a szülő és gyermek közötti

A székely örökség (*haereditas siculica*) kifejezés nem csupán azért érdemes a bemutatásra, mert a „földbirtok” megnevezés használata egy teljes tanulmány során unalmassá válna, és éppen kéznél van egy megfelelő szinonima, hanem azért is, mert a székely földbirtokrendszer meglehetősen sajátos volt. A székely közösség egyik legfontosabb alapegysége a faluközösség volt, amelynek közös tulajdonában álltak az úgynevezett nyílföldek. Ezeket a falu egy-egy család használatára bocsátotta, elidegeníthetőségüket (eladásukat, zálogba bocsátásukat) pedig erőteljesen korlátozta. A kialakult tudományos konszenzus szerint a székelyek letelepedésének időszakában minden föld közös tulajdon volt, sőt bizonyos havasi legelőket, erdőket a különálló falvak is közösen használtak. A középkor folyamán ugyanakkor fokozatosan kialakult a nyílföld mellett a székely örökségnek nevezett földbirtok, amely már az egyes családok tulajdona volt. Ezek egyrészt a korábban művelés alatt nem álló – s így nyílföldként sem funkcionáló – területek művelés alá vonása révén alakultak ki. Ezek voltak az úgynevezett irtásföldek, amelyek örökölhetővé válásához feltehetően a faluközösség beleegyezésére is szükség volt. Másrészt az is közrejátszott a folyamatban, hogy a székely előkelők elkezdték sajátjukként kezelni nyílföldjeiket, amelyeket halálukkor utódaikra hagytak. E folyamatnak köszönhetően a 15. századra már bizonyosan kialakult a földek ezen kettős tulajdoni rendszere a Székelyföldön, amely tehát egyrészt a faluközösség tulajdonában álló és a családoknak osztott nyílföldekből állt (amelyek alapvetően nem voltak örökíthetők, hanem a birtokos halálával a tulajdonos faluközösségre szálltak, és újra kiosztásra kerültek), másrészt az egyes családok magántulajdonában álló örökségekből, amelyek természetesen apáról fiúra (vagy fiúleányra) szálltak, leányok híján pedig szintén a faluközösségre. Témánk szempontjából ez a megkülönböztetés azért elengedhetetlen, mert az uralkodói adományrendszer alapját képező *ius regium*nak, valamint a földek kincstárra háramlását előidéző hűtlenségnek és magszakadásnak csak a székely örökség kapcsán van jelentősége, a faluközösség tulajdonában álló és így konfiskálásra nem kerülő nyílföldek esetében nincs.¹⁸

Jogsabályok

A 15. századi, jogsabályként érvényesülő dokumentumok közül négy emelkedik ki: az 1437. évi kápolnai unió, annak 1459. évi megújítása, az 1466. évi zabolai gyűlés határozata, valamint II. Ulászló 1499-ben kiadott kiváltságlevele, amelyben a székelyek privilégiumait erősítette meg. 1437-ben a magyar, a szász és a székely rendi nemzet unióját megszegőket, az árdrágítókat, valamint a beszállásolás idején kárt okozó katonákat fejvesztéssel rendelték

rokon kapcsolat létrehozására (esetleg a testvérré fogadásra) irányult, ezek azonban semmi esetre sem következtek be a székely fiúleány férj hatalom alá kerülésekor. Beke-Martos Judit: *Az örökbefogadás – jogtörténeti megközelítésben*. Családi jog VII(2009). 4. szám 18–23.; Katonáné Pehr Erika: *Örökbefogadás = Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Szerk. Jakab András–Fekete Balázs. 2018. 7. (<https://ijoten.hu/szocikk/orokbefogadas>, a letöltés ideje: 2020. október 9.)

¹⁸ A földbirtokviszonyok bemutatása jelen tanulmányban természetesen csak vázlatos, hiszen nincs lehetőség részletesen kitérni a folyamatok mozgatórugóira, a szomszédok szerepére, vagy a faluközösség jogérvényesítési lehetőségeire, csupán annyiban, amennyiben az a *ius regium* székelyföldi megjelenésének vizsgálatához feltétlenül szükséges. A témával bővebben foglalkoztak Connert János: *A székelyek alkotmányának i. m.* 8–13.; Imreh István: *A törvényhozó székely falu*. Buk. 1983. 147–187.; Garda Dezső: *Adatok a székely örökség történetéhez = A székelység története a 17–19. században*. Szerk. Egyes Ákos–Magyari András. Csikszereda 2001. 294–320.; Egyed Ákos: *Egy sajátos földtulajdon i. m.* 48–54.

büntetni, jószágvesztés nélkül.¹⁹ 1459-ben már ezzel ellentétben az unió megszegőinek büntetése fej- és jószágvesztés, valamint utódainak száműzése volt.²⁰ Az 1466. évi zabolai gyűlés ez utóbbi rendelkezéshez hasonlóan úgy fogalmazott, hogy a gyűlés határozatainak ellenszegülők hűtlenség bűnébe esnek, tehát életüktől és vagyonuktól meg kell őket fosztani.²¹ Ezek a szabályozások azonban nem segítik elő érdemben a *ius regium*mal kapcsolatos ellentmondások feloldását, ugyanis egyik jogszabály sem rendelkezik egyértelműen az elkobzott birtok sorsáról, tehát egyáltalán nem bizonyos, hogy azok a kincstárra szálltak.

Az 1499. évi kiváltságlevél már sokkal több félreértésre ad okot. Bár a székely jogról értekező kutatók jól ismerik a dokumentumot, mégis hajlamosak megfeledkezni az oklevél következő sorairól: „*Item, si aliquis Siculorum habens nobilitatem, aliquam notam infidelitatis incurrerit, et si nota illa inter ipsos Siculos duntaxat perpetrata fuerit, extunc talis solum Siculitatem amittat. Si vero regnum et regiam Maiestatem talis Siculitatem atque etiam nobilitatem resque et bona amittere debeat et in fiscum regium devolvantur, Maiestas tamen regia non conferat huiusmodi bona, aliis nisi Siculis et qui inter eos mansionem faciunt, ne per hoc Siculi diminuantur.*”²² Azért tartottam fontosnak hosszabban idézni ezt a forrást, mert a korábbi szakirodalom által felhasznált források közül talán éppen ez kapta a legkevesebb figyelmet. Jakó Zsigmond, Sófalvi András, Péterfi Bence, illetve a forrás első közreadói, Kolosvári Sándor és Óvári Kelemen egyértelműen azt a következtetést vonták le belőle, hogy ez a rendelkezés a *ius regium* székelyföldi megjelenésének első jogszabályi szintű bizonyítéka, és még az is komoly engedmény volt az uralkodó részéről, hogy a konfiskált javakat szintén székelynek (vagy már közéjük korábban betelepülőknek) ígérte adományozni.²³ Azon kutatók viszont, akik szerint a *ius regium* csak 1562-ben jelent meg a Székelyföldön, vagy éppen ebbe az utolsó kitételbe kapaszkodnak – tehát abba, hogy az adományozás székely személy javára kell hogy történjen²⁴ –, vagy az 1499. évi oklevél kapcsán csak általánosságban a székelyek jogainak megerősítésére, esetleg annak más rendelkezéseire koncentrálnak, de a királyi jog kapcsán minden különösebb megjegyzés nélkül ragaszkodnak az 1562. évi dátumhoz (gyakran ugyanazon az oldalon).²⁵ Ahhoz nem fér kétség, hogy az idézett oklevélrészlettel a *ius regium* vizsgálata kapcsán foglalkozni kell. Kijelenthető továbbá az is, hogy az a rendelkezés, miszerint a király által az adományozásnak székely számára kell történnie, nem változtat azon a tényen, hogy az oklevél szerint az uralkodó főtulajdonjoga érvényesül a Székelyföldön. Jakó Zsigmond és az érvrendszerét osztó kutatók meglátása

¹⁹ *Székely oklevéltár*. I–V. Szerk. Szabó Károly–Szádeczky Lajos. Kvár 1872–1896. (a továbbiakban SzOkI), I. 136–139.

²⁰ SzOkI V. 11–17.

²¹ *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye*. I. Az erdélyi törvényhatóságok jogszabályai. Szerk. Kolosvári Sándor–Óvári Kelemen. Bp. 1885. (a továbbiakban Corpus Statutorum I.) 6.

²² Uo. 11.

²³ Uo. 11.; Jakó Zsigmond: *i. m.* 20.; Sófalvi András: *Nem épített várat a székely?* Honismeret XXVI(1998). 3. szám 47.; Péterfi Bence: *A főemberek, a lófők és a község. = Székelyföld története*. I. Benkő Elek–Oborni Teréz. Székelyudvarhely 2016. 196.

²⁴ Balás Gábor: *A székelyek nyomában*. Bp. 1984. 129.; Egyed Ákos: *A székelyek eredetéről és megtelepedéséről*. Háromszék XIX(2007). 5070. szám 10.; Egyed Ákos: *A székelyek rövid története i. m.* 46.; Egyed Ákos: *A székely jog i. m.* 351.

²⁵ Timon Ákos: *Magyar alkotmány- és jogtörténet tekintettel a nyugati államok jogfejlődésére*. Bp. 1903. 704.; Cséser Lajos: *A székely földbirtokjog az erdélyi fejedelmi korban*. Magyar Gazdák Szemléje XXVIII(1923). 2. szám 94.; Thomas von Bogayay: *Über Herkunft, Gesellschaft und Recht der Székler*. Ungarn–Jahrbuch II(1970). 28.; Egyed Ákos: *Rövid székely történet*. Hitel V(1992). 11. szám 18.

azonban véleményem szerint szintén nem állja meg teljes egészében a helyét, hiszen nem vették figyelembe az egész rendelkezés előtt álló feltételt, miszerint az csak a nemességgel is bíró székelyekre vonatkozik. Bár a székelyek a korszakban kollektív nemességgel rendelkeztek, a kitétel ilyen jellegű megfogalmazása sokkal inkább arra utalhat – ahogyan azt Bónis György is gondolta –, hogy a vármegyei területen is birtokos, ilyen módon pedig a vármegyei nemesség sorába is tartozó székelyekre vonatkozott ez a szabály.²⁶ Ezáltal megszűnt egy jogházag, hiszen egyértelművé vált, hogy azon személyek esetében, akik egyszerre voltak vármegyei nemesek és székely jogúak, hűtlenség esetén úgy kellett eljárni, mint bármelyik vármegyei nemessel szemben, még azok székelyföldi földbirtokaival kapcsolatban is. Arról azonban nem szabad megfeledkezni, hogy ez az oklevél éppen emiatt a feltételes megfogalmazás miatt még egyáltalán nem jelenti a *ius regium* teljes körű behatolását a Székelyföldre, mert az azon kívül jószággal nem rendelkezőkre, akik – a nagyszámú vármegyei jószággal bíró előkelő ellenére – kétségkívül a többséget alkották, egyáltalán nem vonatkozott. A későbbi források alapján továbbá azt is meg kell állapítanunk, hogy nincs tudomásunk sem az 1499. évi rendelkezés alapján vármegyei területen is birtokló székely székelyföldi birtokainak konfiskálásáról, a vármegyékben földbirtokkal nem rendelkezők jószágaiba pedig végképp nem jutott be ezen jogszabály alapján a királyi jog. Azt, hogy a rendelkezés egyáltalán nem nyert teret a joggyakorlatban, egyrészt azzal magyarázhatjuk, hogy az ellentétes volt a székelyek korábbi privilegizált helyzete alapján kifejlődött partikuláris székely joggal. Másrészt talán még ennél is fontosabb szerephez jutott az 1499. évi kiváltságlevél ezen pontjának feledésbe merülésében a szokásjogi úton alkalmazott és a vajdai ítélőszéken is előszeretettel forgatott Hármaskönyv.

Egészen pontosan a Hármaskönyv III. részének 4. címe volt az, amelynek ide vonatkozó részlete latinul így hangzik: „*Capitalis autem sententia contra Scytulum coram eorum comite lata ad viginti quatuor marcas, totidem florenos valentes, se extendit, haereditatesque convictus et sententiatus ipse non amittit, sed ad haeredes fratresque ejus derivantur.*”²⁷ Ezen sorok értelmezése a szakirodalomban és a különböző Hármaskönyv-fordításokban alapvetően egységes: főbenjáró ítélet esetén – amelynek büntetése főszabály szerint fej- vagy jószágvesztés volt – a székelyekre 24 gira büntetés szabható ki, de öröklött jószágaikat nem veszíthetik el, hanem azok az örököseikre szállnak. Ennek fényében Hajnik Imre és Bónis György szerint a székelyeket sújtó főbenjáró ítélet (*sententia capitalis*) csupán fejjátsággént (*emenda capititis*) értelmezendő.²⁸ Bár ez utóbbi nézet véleményem szerint nem helytálló, hiszen a Hármaskönyv szerint a fejjátsági ítélet esetén sem csak a vérdíjat kellett megfizetni, hanem azon felül az elítélt jószágain is osztozott kétharmad-egyharmad arányban a bíró és a felperes, amelyeket később az elítélt vagy örökösei közbeccsű értékben kiválthattak²⁹ – itt pedig láthatóan erről szó sincs, tehát a Hármaskönyv ezen pontja valójában kvázi a főbenjáró ítélet intézményének székely privilegiumokkal összehangolt verziója –, önmagában ez a rendelkezés a királyi joggal kapcsolatos problémák megoldásához nem nyújt segítséget. Sokkal fontosabb az ezt követő mondat: „*Caput*

²⁶ Bónis György: *i. m.* 59–60.

²⁷ Stephanus de Werbewcz: *Tripartitum Opus Iuris Consuetudinarii Incltyi Regni Hungariae*. Vienna 1545. (a továbbiakban *Tripartitum*) fol. 94v. (Pars III. Titulus IIII.)

²⁸ Hajnik Imre: *A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt*. Bp. 1899. 395.; Bónis György: *i. m.* 63.

²⁹ Werbőczy István *Hármaskönyve*. Szerk. Kolosvári Sándor–Óvári Kelemen. Bp. 1894. (a továbbiakban *Hármaskönyv*) 224–225. (2. rész 43. cím)

etiam demptis casibus notae infidelitatis et causis criminalibus saluum praeservabit.” Bónis György véleményem szerint helyesen állapította meg, hogy a Hármaskönyv csak főbenjáró ítélet esetén („*Capitalis autem sententia [...]*”) rendelkezett úgy, hogy a székelyek ne veszítsék el örökségüket, ez a második részlet pedig csupán annyit tartalmaz, hogy a székelyeket kivégezni csak hűtlenség és bűnvád alapján lehetett. Mivel azonban a Hármaskönyv azzal kapcsolatban nem nyújtott támpontot, hogy hűtlenség esetén mi történjen a székelyek öröklött földbirtokaival, így joghézag keletkezett, s a 16. században a vajdai ítélőszék kiterjesztően értelmezte a *capitalis sententia* esetére vonatkoztatott szabályt a *nota infidelitatis* esetében is.³⁰ Ennek pedig eklatáns példája a Kisfalud feletti pereskedés, amely – mivel alapja vajdai adománylevél volt – az adományokról szóló fejezetben kerül majd bemutatásra.

A székely rendi nemzet 16. századi gyűléseinek rendelkezéseiből a Hármaskönyv alapján kikristályosodó bírói gyakorlathoz hasonló kép alakítható ki. Bár az 1505. évi udvarhelyi gyűlés határozata szerint a megvesztegetett és így igazságtalanul ítélkező bírótól elkobozható volt az öröksége, annak azonban – bár a forrás nem említi annak sorsát – minden valószínűség szerint a székelyek közösségére kellett háramlania.³¹ Az 1506. évi agyagfalvi gyűlés a hűtlenség büntetettét elkövető primorok, lófők és tisztviselők kapcsán azt a határozatot hozta, hogy az ilyen személyeket száműzzék, ne viselhessenek tisztséget, ingóságaiikat pedig nyilvánítsák közprédává, öröklött földbirtokaikat azonban ne veszítsék el. Amennyiben közszekelyt ítéltek el hűtlenségben, annak száműzése mellett minden javait közprédává nyilvánították, kegyelmet pedig a primorok, lófők és tisztek, valamint a közszekelyek is csak az uralkodó vagy az egész székelység (tehát a székely nemzetgyűlés) akaratából kaphattak. Bár az nem egyértelmű a határozat alapján, hogy a közszekelyek „minden javai” közé az örökségük is beletartozik-e, illetve ha igen, akkor pontosan mit jelent az, hogy közprédává válik (uratlan földként szabadon elfoglalható, vagy a székely közösségre háramlik, és a közösség osztja ki újra), azt minden kétséget kizáróan ki lehet jelteni, hogy a *ius regium* e szerint a rendelkezés szerint nem érvényesült a Székelyföldön.³² Az 1555. évi *constitutio* viszont már minden székely emberre kiterjedő hatállyal mondta ki, hogy a székelyek örökségüket akkor sem veszítik el, ha hűtlenség bűnében elítélnék őket.³³ Bár ezek a határozatok híven tükrözik a székely közösség felfogását saját szokásait és jogait illetően, arról sem szabad megfeledkezni, hogy ezek csupán a székely nemzetgyűlés által alkotott státútumok voltak, amelyek értelemszerűen jogszabályként nem kötelezhatték az uralkodót, legfeljebb politikai korlátokat szabhattak számára. Ezen a ponton kell felhívni a figyelmet arra, hogy magának a *ius regium*nak a székelyföldi jelenléte is legalább annyira politikai, mint jogi kérdés volt, hiszen az uralkodónak és az országgyűlésnek 1562-ben a segesvári végzések meghozatala idején sem volt több jogalapja az adományrendszer székelyföldi bevezetésére, mint korábban, azt csupán a politikai helyzet átrendeződése – egészen pontosan a székelyek felkelésének a leverése – tette lehetővé. Éppen ezért e három *constitutio* esetében – különös tekintettel az 1555. évre – első sorban azok politikai jelentőségét kell hangsúlyozni.

A hűtlenség ítéletének székelyeket illető jogkövetkezményeivel kapcsolatban jogszabályi szinten éles fordulatot jelentett a korábbi állapothoz képest az 1557 februári gyulafehérvári országgyűlés rendelkezése, amely alapján a hűtlenségben elítélt székely büntetése a nemesekhez

³⁰ Bónis György: *i. m.* 63–67.

³¹ Corpus Statutorum I. 14.

³² Uo. 17–18.

³³ Uo. 23.

hasonlóan fej- és jószágvesztés lett. Az országgyűlési döntések ezen pontja azért is bír különös jelentőséggel, mert kifejezetten utal a székelyek örökségeinek konfiskálására is, amely mindenképpen gyökeres változás a két évvel korábban, 1555-ben kiadott székely constitutióhoz képest.³⁴ A változás oka – vagyis az, hogy sok székely nem volt hajlandó addig letenni a hűség- esküt az 1556-ban Erdélybe visszahívott Izabellának és János Zsigmondnak – pedig akkor is egyértelműen politikai természetű volt.³⁵ Az 1557–1562 közötti időszakból azonban a kutatásnak nincs tudomása olyan ítéletről, amely alapján székely örökség konfiskálásra került volna, vagy olyan adománylevélről, amelyben ilyen módon a birtokába került székely örökséget adományozott volna az uralkodó valamely hívének.

Adománylevelek

A *ius regium*mal kapcsolatos nézetkülönbségeknek kétségkívül legfontosabb alapjai az adománylevelek, illetve az adományozás folyamatához kapcsolódó további dokumentumok, úgymint a megadományozott földbirtokba való beiktatását elrendelő parancslévél, a hiteleshely jelentése a beiktatásról vagy az annak történő ellentmondásokról, illetve az esetlegesen kibontakozó peres eljárás iratai. Ez utóbbiaknak azért van még nagyobb jelentősége magánál az adománylevélnél is, mert egyrészt az adománylevél nem mindig maradt fenn (vagy bizonyos esetekben vélhetően sosem létezett), másrészt e forrásokból derülhet fény érdemlegesen a földbirtokadomány jogszerű vagy jogszerűtlen voltára.

Bár nem székelyföldi adomány, a szakirodalom mégis idézi IV. Béla 1252. augusztus 20-án kelt adománylevelét, amelyben Vince *comes*nek, a sepsi székely Akadás fiának adományozta diplomáciai szolgálatai fejében Szék földjét, amely a kerci oláhok és a brassói szászok földjei, valamint a sepsi székelyek földje között helyezkedett el.³⁶ Az oklevéllel kapcsolatban általában azt a következtetést szokták levonni a kutatók – legalábbis azok, akik úgy vélik, hogy a Székelyföldön nem érvényesült a királyi jog 1562 előtt –, hogy IV. Béla azért adományozott székely hívének Székelyföldön kívüli területet, mert a Székelyföldön ezt nem tehetne volna meg.³⁷ Ezt az állítást ugyanakkor sem megerősíteni, sem megcáfolni nem lehet, mert az oklevél szövege ilyen indoklást nem tartalmaz. Annyit azonban megtudunk az adománylevélből, hogy a terület a tatárjárás óta lakatlan és birtokos nélküli volt, eladományozása tehát – akárkinek történjen is – mindenképpen az uralkodó érdekeit szolgálta, s vélhetően ez is lehetett az elsődleges motiváló tényező. A földet elnyerő Vince számára szintén előnyös volt a sepsi székelyek földjétől távolabb fekvő jószág megszerzése, hiszen tulajdonosi jogosítványait (így különösen is az elidegenítés lehetőségét) itt nem korlátozták a faluközösség és a szomszédok jogai. Kijelenthető tehát, hogy ez az oklevél egyáltalán nem segít feloldani a *ius regium* körüli bizonytalanságot.

A legkorábbi fennmaradt említése olyan uralkodói adománylevélnek, amely Székelyföldön adományozott földbirtokot – mégpedig a korábbi birtokos magszakadása miatt – 1324-ből való. I. Károly ez év június 17-én megparancsolta az erdélyi káptalannak, hogy mivel a csíki székelyek – akik már kétszer mondtak ellent Apor fia Sándor és Apor fia István fia Egyed beiktatásának

³⁴ *Erdélyi országgyűlési emlékek*. II. Szerk. Szilágyi Sándor. Bp. 1876. 75.

³⁵ Oborni Teréz: *i. m.* 125–126.

³⁶ *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. I/2. Szerk. Szentpétery Imre. Bp. 1927. 977.; SzOkI 1. 9–12.

³⁷ Egyed Ákos: *A székelyek rövid története i. m.* 46.

Lokkászon falvak³⁸ birtokába – nem jelentek meg az idézésre, Sándort és Egyedet az említett falu birtokába iktassák be.³⁹ Ezen oklevél értelmezése némiképp megosztja a kutatókat, ami érthető is, hiszen sem magát az adománylevelet, sem a hiteleshely uralkodóhoz írt relatióit, jelentéseit nem ismerjük. A legjellemzőbb álláspont szerint a csiki székelyek nem csupán I. Károly adományozásának végrehajtását – tehát a beiktatást – akadályozták meg, hanem egyúttal a *ius regium* Székelyföldre történő behatolását is, hiszen ellentmondtak a beiktatásnak.⁴⁰ Botár István ugyanakkor amellett érvelt, hogy ez az adomány kézzelfogható bizonyítéka a királyi jog székelyföldi jelenlétének, hiszen az uralkodó az ellentmondás után a csiki székelyek megjelenésének elmaradása miatt ismét parancsba adta a beiktatást.⁴¹ Az ellentét feloldása a fennmaradt töredékes adataink miatt nem könnyű, csupán annyit tudunk biztosan, hogy két beiktatási kísérletet a csiki székelyek megakadályoztak, illetve azt, hogy a későbbiekben nincsenek adataink arra vonatkozóan, hogy az Apor család birtokos lett volna azon a területen, ahol ezek a falvak feküdtek. Bár források híján nem állíthatjuk minden kétséget kizáróan, hogy a harmadik beiktatás is sikertelen volt, ez utóbbi tény mégis erre enged következtetni. A jogvita tehát önmagában ugyan nem szolgáltat elégséges bizonyítékot a *ius regium* körüli vita eldöntéséhez, mégis felvetődik az a kínosnak mondható kérdés – amelyre a szakirodalom eddig alig keresett választ –, hogy a középkori székely faluközösségről és a földek közösségi tulajdonlásáról alkotott elképzelésekkel hogyan egyeztethető össze az az oklevélben megjelenített állapot, amely szerint a falvak tulajdonos nélkül maradtak egyetlen személy megszakadása miatt. Bár a kérdés megnyugtató megválaszolásához szintén nem rendelkezünk a szükséges forrásokkal (például hasonló ügyek peres irataival), én magam a választ nem annyira a székelyföldi társadalmi változásokban, mint inkább a kancelláriai és hiteleshelyi személyzet helyi viszonyokban való tájékozatlanságában keresném. Magának a jogvitának pedig úgy vélem az volt az oka, hogy az ország jogrendszereiben az adományrendszer 14. századi átalakulásával megjelenő változások (megszilárduló

³⁸ Magának az adomány tárgyának a megnevezése is szinte szakmunkáról szakmunkára változik. A Székely Oklevéltár a közölt oklevél regesztájában a „Lokkászon nevezti helységek” (többes számban!) körülírást alkalmazza, Connert János egyszerűen a „Lokkászon” alakot használja, Bónis György szerint az uralkodó „a későbbi Kászonszékben fekvő Lok völgyét” adta az Apor családnak, Egyed Ákos „Kászonszékben fekvő Lok földjét” említi, Botár István pedig a „Lokkaszun” és „Lok Kászon” alakot is alkalmazza. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy Apor István és Orbán Balázs munkáiba a hibás „Dok Kaszun” és „Dok Kászon” nevek jelennek meg csakúgy, mint *Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei 1222–1259* című kötetben „Dok és Kaszun” formában, amely hiba minden valószínűség szerint az eredeti oklevél 17. századi másolójának tudható be. SzOkI I. 42.; Connert János: *A székelyek alkotmányának i. m. 353.*; Bónis György: *i. m. 10.*; Egyed Ákos: *A székelyek rövid története i. m. 46.*; Botár István: *i. m. 98.*; *Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei 1222–1259*. Közétesztis: Bogdándi Zsolt–Gálfi Emőke. Kvár 2006 (Erdélyi Történelmi Adatok VIII. 1). (a továbbiakban ErdKápJkv VIII. 1.) 19–20.

Az eredeti oklevélben a megnevezést tartalmazó rész a következőképpen szerepel: „*Noveritis quod cum possessiones Lokkaszun vocatas [...]*”. Szabó István hitelt érdemlően bizonyította, hogy a *possessio* kifejezés a 13. század végétől már egyértelműen „falu” és nem egyszerűen „birtok” jelentésben állt az oklevelekben, ezért én is a „falvak” fordítást használok. Szabó István: *A falurendszer kialakulása Magyarországon (X–XV. század)*. Bp. 1966. 51–54.

A „Lokkaszun” elnevezés azonban ennél sokkal több problémát vet fel, hiszen a név az oklevélben egybeírt szónak tűnik, az egyeztetés („*possessiones Lokkaszun vocatas*”) ugyanakkor egyértelműen utal a többes számra. Mivel a település vagy települések, esetleg a tájegység azonosítása bizonytalan, ezért a lehető legkevésbé önkényesen értelmezett „Lokkászon falvak” alakot használok.

³⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban MNL OL), Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban DL) 30613; SzOkI I. 42–43.; ErdKápJkv VIII. 1. 19–20.

⁴⁰ Connert János: *A székelyek alkotmányának i. m. 353.*; Bónis György: *i. m. 10.*; Egyed Ákos: *A székelyek rövid története i. m. 46.*

⁴¹ Botár István: *i. m. 98.*

királyi főtulajdonjog, új adományok elterjedése, az öröklés rendjének adománylevélben történő kikötése)⁴² és a székelyek partikuláris, a közösség főtulajdonjogára épülő jogrendszere közötti viszony a kortársak számára is tisztázatlan volt. Az is elképzelhető ugyanakkor, hogy a jogvita kiindulópontja a falvak területi hovatartozásával kapcsolatos bizonytalanság volt, nevezetesen az, hogy a kancellárián vármegyei enklávénak tekintették a területet, a csiki székelyek viszont a saját földjeikhez tartozónak.

A kronológiai sorrendet megtartva a következő adománylevélre 1448. január 22-én történt utalás Hunyadi János oklevelében. A dokumentum szerint a kormányzó visszavonja a korábban Sebestyén fia Antalnak és fiainak, Tamásnak, Beczének és Mihálynak tett, egy udvarhelyszéki (Homoród melletti) malomhelyről szóló adományát, ha Véczei András és Benedek, valamint Jánosfalvi Mihály, Pál és Antal társaikkal együtt összesen ötvenen esküvel bizonyítják, hogy a malomhely jogos örökségük.⁴³ Mivel azonban sem az ügy előzményeiről, sem folytatásáról nem tudunk többet ezért érdemi következtetések levonására ez az irat sem alkalmas.⁴⁴

Sokkal nagyobb jelentőségű V. László 1456. április 24-én kelt oklevele, amelyben megparancsolta a kolozsmonostori konventnek, hogy a Losonczy családot iktassa be a Belső-Szolnok vármegyében található Somkút és Kudu falvak birtokába, kivéve, ha a települések királyi birtokhoz vagy királyi várhoz, vagy esetleg a szászok vagy a székelyek földjéhez tartoztak volna.⁴⁵ Hasonló záradék olvasható V. László ugyanezen év október 16-a körül kelt másik beiktatási parancsában is, amelyben a hiteleshelyet nádasdi Nagy Simon beiktatására utasította a Fehér vármegyében található Réten falu birtokába és tartozékaiba új adomány címen.⁴⁶

Bár sem a Székely Oklevéltár, sem a szakirodalom nem idézi, ilyen szöveghely található V. László valamikor 1456 folyamán kelt azon parancslevelében is, amelyben a gyulafehérvári káptalannak arra adott utasítást, hogy iktassák be Vízaknai György fia Miklóst és egy másik Vízaknai Miklóst a nádasdi Salamon fia Mihály magszakadása miatt a kincstárra háramló Fehér vármegyei Fehéregyháza és Longodár falvak, valamint a Küküllő vármegyei Jövedics birtokába.⁴⁷ Szintén nem volt ismert eddig a kutatás előtt V. László 1456. május 3-án kiadott parancslevele sem, amely ezúttal Forró Simon és fiai, György, Miklós, Mihály, László és János, valamint Antal fia Péter brassói polgár Komlós és Újhely barcasági és Fehér vármegyei falvak birtokába való beiktatásra szólította fel a gyulafehérvári hiteleshelyet a már ismertetett feltétellel.⁴⁸ A beiktatási parancsok ezen rendelkezése láthatóan nemcsak egy-egy ügy kapcsán megfogalmazott egyedi utasítás volt, hanem egy általánosan használt formula 1456–1457 folyamán, amelyet akkor alkalmaztak ebben a formában, ha az adományozott jószág közel feküdt valamelyik partikuláris jogrendszerrel bíró területhez. Magának a formulának a rövidebb, a székelyekre és szászokra való utalás nélküli verziójának használata azonban a kancell-

⁴² Fügedi Erik: *Az Elefánthyak. A középkori nemes és klánja*. Bp. 1999. 81–82; Mezey Barna (szerk.): *i. m.* 104–105.

⁴³ SzOkl I. 157–158.

⁴⁴ Bónis György: *i. m.* 59.

⁴⁵ „[...] dummodo dicte possessiones non sint terre Saxonum vel Siculorum nostrorum, aut ad aliquod castrum nostrum regale vel aliquem officiolatum partium nostrarum Transsilvanarum non pertineant.” DL 27897; SzOkl III. 67. (A Székely Oklevéltárban pontatlanul „*dummodo predictae possessiones*” szerepel.)

⁴⁶ „[...] dummodo non sit possessio regalis aut ad castra regalia aut terras Saxonum vel Siculorum non pertineat.” DL 26401; SzOkl I. 173–174.; SzOkl III. 67–68.

⁴⁷ „[...] dummodo dicte possessiones non sint terre Saxonum vel Siculorum vel ad aliquem officiolatum aut ad [ali] quod castrum nostrum regale partium nostrarum Transilvanarum non pertineant.” DL 30317

⁴⁸ „[...] dummodo predictae possessiones ad aliquod castrum nostrum regale aut aliquem officiolatum illarum partium non pertineant vel non sit terra Saxonum seu Siculorum.” DL 29284

lária oklevélkiadási gyakorlatában jól adatolható (természetesen kisebb-nagyobb módosulásokkal) az 1450-es évektől egészen a 16. század elejéig. Megtalálható például V. László egy új adományról szóló 1455. évi oklevelében,⁴⁹ két Máramaros vármegyei új adományt nyújtó oklevélben, amelyek 1456. május 12-én keltek,⁵⁰ egy 1457. évi Hunyad vármegyei adománylevelében,⁵¹ Hunyadi Mátyás 1469. évi⁵² és 1471. évi⁵³ adományleveleiben és II. Ulászló egy végrendelethez adott hozzájárulásában is 1506-ban.⁵⁴ Nem véletlen, hogy a Hármaskönyv is ezt a formulát használja annak leírásakor, hogy mely esetekben érvénytelen az uralkodó által nyújtott új adomány.⁵⁵ Ezek alapján levonható a következtetés, hogy ezekben az években (1456–1457 folyamán) a kancellárián már tudatosan ügyeltek a székelyek azon jogának tiszteletben tartására, hogy földjeik nem képezhették uralkodói adományozás tárgyát. Ehhez pedig minden valószínűség szerint nem volt szükség külön utasításra, a bejártott formulák használata a jogi helyzet letisztultságára és egyértelmű voltára utal, szemben a korábban bemutatott 14. századi állapottal.⁵⁶

Bizonytalan időpontban, de Hunyadi Mátyás uralkodása alatt az 1470-es években keletkezhetett – már amennyiben létezett – az az adománylevel, amelyben a király állítólag Nyujtódi Domokosnak adományozta márkosfalvi Szép Péter örökségét, amely korábban Szép Péter rokonáé, Angyalosi Lászlóé volt, de tőle az uralkodó elkobozta, és Nyujtódinak adta, mert Angyalosi hatalmaskodott Nyujtódi birtokain. Később azonban Angyalosi örökösei pert indítottak Nyujtódi Domokos fia Pál ellen azzal az indokkal, hogy apja erőszakkal foglalta el Angyalosítól a jószágot. Az alperes viszont ezt tagadva I. Mátyás említett adománylevelére hivatkozott, illetve a per későbbi szakaszában már arról is szó esett, hogy az örökség konfiskálására Angyalosi László hűtlensége miatt került sor. Az 1497-ben létrejött egyezés szerint a földbirtok ekkor Nyujtódi Pálé maradhatott, de 50 aranyforintot kellett fizetnie a felpereseknek.⁵⁷ Bár az érintettek örökösei között a pereskedés még az 1540-es évekig folyt, itt elég annyit megjegyezni az ügyről, hogy a pereskedés egyik szakaszában sem tudta a Nyujtódi család – illetve leszármazottjai, a Domokos és Becz család – bemutatni sem az uralkodói adománylevelet, sem a beiktatásról szóló dokumen-

⁴⁹ „[...] dummodo praescripta portio possessionaria non sit in manibus nostris regiis, aut ad aliquod castrum nostrum regale non pertineat.” Bartal György: *Csalóköz történeti vázlata*. Pest 1860. 73–74. (3. jegyzet)

⁵⁰ „[...] dummodo dicta possessio ad aliquod castrum nostrum regale, aut aliquem officiolatum illarum partium non pertineat.”; „[...] dummodo ipsa possessio Borsa ad aliquod castrum nostrum regale, vel aliquem officiolatum partium illarum non pertineat.” *Máramarosi diplomák a XIV. és XV. századból*. Közreadja Mihályi János. Máramarossziget 1900. 380, 383.

⁵¹ „[...] dummodo eadem portio possessionaria ad aliquod castrum nostrum regale vel ad aliquem officiolatum illarum partium non pertineat.” *Hunyadiak kora Magyarországon*. Oklevéltár X. Közreadja Teleki József. Pest 1853. 543.

⁵² „[...] dummodo eadem possessiones ad aliquod castrum nostrum regale vel officiolatum illarum partium non pertineant.” *A podmanini Podmaniczky-család oklevéltára*. I. Közreadja Lukinich Imre. Bp. 1937. 88.

⁵³ „[...] dummodo ad aliquod castrum nostrum regale partium illarum non pertineat.” Mile Magdić: *Deset izvornih izprava, koje se čuvaju u arkivu trsatskoga manastira*. Vjestnik kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva II(1900). 42.

⁵⁴ „[...] si et in quantum ad aliquod castrorum nostrorum finitimum non pertinet.” DL 34588

⁵⁵ „[...] cum tamen possessio illa non sua, sed regiae maiestatis ad aliquod castrorum suorum regalium de iure et ab antiquo pertinens fuisset.” Tripartitum fol. 21r. (Pars I. Titulus XXXVII.)

⁵⁶ A köztörténeti események és a kancellárián használt formulák változása közötti összefüggés vizsgálata a 15. századra vonatkozóan még várta magára, ilyen irányú kutatás eddig csupán az Árpád-korral kapcsolatban született. Lásd Veres Kristóf György: *Reform, konzervatív fordulat vagy szerves folytatás? IV. Béla kancelláriája a tatárjárás előtt (1220–1241)*. = *Középkortörténeti tanulmányok X. A X. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2017. június 7–9.) előadásai*. Szerk. Szanka Brigitta–Szolnoki Zoltán–Nagy Zsolt Dezső. Szeged 2018. 53–77.; Uő: *A magyar királyi kancellária oklevelés gyakorlata 1172 és 1235 között*. Turul XCII(2019). 1. füzet 1–26.

⁵⁷ SzOkl III. 131–133.

tumot. 1523-ban Báthori István nádor ítéletlevele éppen ezzel indokolta, hogy a teljes örökséget Angyalosi Mózesnek ítélte.⁵⁸ Igaz, a későbbiekben a perújítás során végül a Domokos és Becz családnak ítelték a jószágot, azon ítéletek meghozatalában az állítólagos adománylevél már semmilyen szerepet nem játszott.⁵⁹ A perrel kapcsolatban Szabó Károly egyértelműen kétségbe vonta az uralkodói adománylevél létét.⁶⁰ Bónis György azonban feltűnőnek találta, hogy a per során egyszer sem merült fel, hogy ilyen adománylevél nem is létezhetne a székelyek sajátos jogállása miatt. Véleményem szerint ez annyiban egyáltalán nem meglepő, hogy a per (legalább is amely szakaszáról dokumentumokkal rendelkezünk) nem a székébírószágon, vagy a székely nemzetgyűlés előtt zajlott, hanem a vajdai (Drágffy Bertalan és Szapolyai János előtt), illetve a nádori ítélőszékeken (Báthori István előtt), amely fórumokon az uralkodói adománylevélre való hivatkozás egyáltalán nem volt szokatlan. Az ellenérdekelte fél pedig bizonyára kétkelhetett a létében, hiszen minden valószínűség szerint kérték annak bemutatását, mert elmaradása miatt ítélte Báthori István Angyalosi Mózesnek az örökséget. Bónis György felvetette azt is, hogy Nyujtódi Domokosnak esetleg maga Angyalosi László engedte át a jószágot, feltételezve, hogy őt a hatalmaskodás miatt főbenjáró ítélettel sújtották.⁶¹

Ezen lehetőség értelmezéséhez és értékeléséhez azonban szükségesnek látszik egy rövid pénzérték-történeti kitekintés. Bár a korszakban egy gira értékét négy forinttal szokás egyenlőnek tekinteni a Hármaskönyv 1. részének 133. címe alapján,⁶² ugyanebben a műben kivételek is találhatóak a főszabály alól. A Hármaskönyv 3. részének Erdély partikuláris jogáról szóló 3. címe jellemzően egyenlőnek tekintette a gira és a forint értékét, például amikor az erdélyi nemeseket kisebb hatalmaskodás esetén 50 aranyforint, azaz 50 aranygira értékben rendelte büntetni (1 gira = 1 forint = 100 dénár). Kivételes esetekben azonban az ország többi részén szokásos árfolyamot (1 gira = 4 forint = 400 dénár) jelölte meg a Tripartitum, például a nyolcados törvénytörvényszakok elé tartozó peres ügyek törvénykezési terheinek számítása esetében.⁶³ A székelyek saját törvénytörvényzekeiben ugyanakkor 1 gira értéke csupán 50 dénárral (egy forint értékének a felével) volt egyenlő a Hármaskönyv 3. részének 4. címe szerint. Ugyanitt rendelkezett úgy a Hármaskönyv, hogy a székelyeknek főbenjáró ítélet esetén 24 girát kell fizetniük, amely ugyanannyi forintot ért („*viginti quatuor marcas, totidem florenos valentes*”).⁶⁴ Az, hogy a székelyek főbenjáró ítéletben mégsem a törvénytörvényzekeiken szokásos árfolyam (1 gira = 50 dénár) szerint tartoztak a büntetésüket kifizetni, véleményem szerint azzal magyarázható, hogy a főbenjáró ítéletet nem a székelyek saját törvénytörvényzekei hozták, hanem a székely ispán, amely tisztség ekkorra összefonódott az erdélyi vajdai méltósággal, s így a vajdai ítélőszéken használt árfolyamon (1 gira = 1 forint = 100 dénár) számították ezt a büntetést is. További félreértésekre adhatna okot a magyar (számítási) forint és az aranyforint párhuzamos használata a Hármaskönyvben, ezek értékét azonban a mű láthatóan azonosnak tekintette.⁶⁵ Ennek oka az, hogy bár a rögzített árfolyamú

⁵⁸ Uo. 222–227.

⁵⁹ Uo. 229–232; 234–235; 240–241; 243; 249–253; 259–268; 273–274; 286–291; 294–295; 298.

⁶⁰ Uo. 199.

⁶¹ Bónis György: *i. m.* 58.

⁶² Hármaskönyv 159. (1. rész 133. cím)

⁶³ Uo. 284–285. (3. rész 3. cím)

⁶⁴ Uo. 286. (3. rész 4. cím)

⁶⁵ Az 1. rész 93. címe szerint egy gira négy magyar forintot ért, amely négyszáz dénárral volt egyenlő („*marcam quamlibet per quatuor florenos Hungaricales, aut quadringentos denarios praesentis monetae computando*”), a 3. rész 26. címe szerint pedig tíz gira negyven aranyforintot ért („*decem scilicet marcas quadraginta florenos auri facientes*”),

számítási forinthez (1 forint = 100 dénár) képest az aranyforint árfolyama már a 14. században emelkedni kezdett, Hunyadi Mátyás 1467. évi pénzügyigazgatási reformja után az aranyforint és a számítási forint árfolyama kiegyenlítődött (mindkettő 100 dénárt ért). Ez az árfolyam még az 1490-es években is sok esetben tartotta magát, s a 16. század első éveiben is csak 105–110 dénárba emelkedett az aranyforint értéke, ez pedig a század közepére nagyjából 150 dénárban beállt árfolyamhoz képest elenyésző növekedés volt.⁶⁶

Az itt bemutatott pénzértékviszonyok tükrében tehát Bónis elmélete, amely szerint a per tárgyát képező „Szép Péter öröke” azért került Nyujtódi Domokoshoz, mert a hatalmaskodás miatt főbenjáró ítélettel sújtott Angyalosi László így egyezett ki vele, véleményem szerint nem állja meg a helyét, hiszen – ahogy az fentebb bemutatásra került –, főbenjáró ítélet esetén a székelyek 24 gira, azaz ugyanennyi forint lefizetésére voltak kötelezettek. Bár amennyiben a büntetés végrehajtásához az elítélt nem rendelkezett ilyen értékű készpénzzel és ingósággal, akkor földbirtokait is el lehetett foglalni a hiányzó értékig,⁶⁷ a szóban forgó örökség ennél jóval többet ért. Az 1497. évi egyezés keretében ugyanis Nyujtódi Pálnak 50 aranyforintot kellett fizetnie Angyalosi örökösének, amely az előbbi elemzés szerint, ha a főbenjáró ítélet végrehajtásába számítottak volna be ilyen értékű ingatlant, akkor 50 gira büntetést fizetésére lett volna elegendő (feltételezve, hogy az egyezésben kikötött összeg tükrözi a földbirtok értékét). Összességében tehát kizárható, hogy ilyen jogcímen került volna a földbirtok a Nyujtódiak kezére.

Az előbbi, esetleg létező adománylevéllel ellentétben a székelyek sajátos helyzetére látszik tekintettel lenni Hunyadi Mátyás 1481. évi Báthori István vajdának tett adománya. A király Meggyes Balázs hűtlenség miatt elkobzott jószágait adományozta Báthorinak, azokat kivéve, amelyek a Székelyföldön helyezkedtek el.⁶⁸ Bár az oklevél nem állítja, hogy azért történik ebben a formában az adományozás, mert Meggyes Balázs székely székelyekben esetlegesen bírt javait nem is adományozhatná el a székelyek jogainak megsértése nélkül, mégis logikusnak látszik a feltételezés, hogy ez a kitétel emiatt került be az oklevélbe.

Már II. Ulászló nevéhez köthető az az oklevél, amely a legkorábbi azon ténylegesen ismert adománylevelek közül, amelyek Jakó Zsigmond érvrendszere szerint a *ius regium* 1562 előtti székelyföldi megjelenését bizonyítják.⁶⁹ Ebben az uralkodó arra utasította a gyulafehérvári káptalant, hogy Kontika Lukácsot, Miklóst és Pétert iktassák be Karatna település birtokába, amely falut ő korábban az abban esetlegesen lappangó királyi joggal együtt nekik adott. Azt azonban már maga a Székely Oklevéltár is jelzi lábjegyzetben, hogy Karatna valójában Bálványos várához tartozott, amely vár és környezete Kézdizsék, Sepsizsék és Csikszék közé ékelődve a 15. században bizonyosan Fehér vármegye részét képezte,⁷⁰ ahol így értelemszerűen gond nélkül

tehát lényegében egy gira négy aranyforintot. Tripartitum fol. 40v, fol. 102r (Pars I. Titulus XCIII., Pars III. Titulus XXVI.); Hármaskönyv 129, 305–306. (1. rész 93. cím, 3. rész 26. cím)

⁶⁶ Horváth Antal Tibor: *A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között*. Numizmatikai Közlöny LVIII–LIX(1959–1960). 33–36.; V. Székely György: *Az ezüstpénzverés helye és szerepe a későközépkori magyar pénzrendszerben és pénzforgalomban*. Numizmatikai Közlöny XCII–XCIII(1993–1994). 49.; Teke Zsuzsanna: *Egy firenzei kereskedőtársaság áru- és pénzhitelei a Jagelló-kori Magyarországon*. Numizmatikai Közlöny CX–CXI(2011–2012). 135–136.

⁶⁷ Bónis György: *i. m.* 67.

⁶⁸ SzOkI. 238–240.

⁶⁹ Jakó Zsigmond: *i. m.* 20.

⁷⁰ Iczkovits Emma: *Az erdélyi Fehér megye a középkorban*. Bp. 1939 (Település- és népiségtörténeti értekezések 2). 83.

érvényesülhetett az uralkodó adományozási joga.⁷¹ Ennek megfelelően ez az oklevél nem szolgálhat a *ius regium* 1562 előtti székelyföldi jelenlétének bizonyítékaként. Bár jelen tanulmány kereteit szétfeszítené, a további kutatásnak mindenképpen törekednie kell megválaszolni azt a kérdést, hogy a székelyek sajátos jogi helyzete hogyan egyeztethető össze az úgynevezett vármegyei enklávék, tehát a Székelyföld belsejében szigetként elhelyezkedő vármegyei területek ki- és átalakulásával.⁷²

Az előbb ismertetett probléma áll fenn a Jakó Zsigmond által hivatkozott következő, 1521-ből való adománylevéllel kapcsolatban is. Ebben Szapolyai János vajda Balaskó János, Balaskó Imre és Becz Imre hűtlenség címén elkobzott szárazpataki és szentjánosi részjóságait adományozta torjai Apor Istvánnak, Lászlónak és Mihálynak. Ezek a jóságok ugyanakkor már az oklevél szövege szerint is Fehér vármegyében feküdtek, így szintén nem bizonyítják a királyi jog Székelyföldre való bejutását.⁷³

Némileg több problémát okoz Szapolyai vajda ugyanezen évből származó másik adománya, amellyel a szárhegyi Lázár Jánostól és Ferencről szintén hűtlenség büntetése következtében elkobzott marosszéki Kísfaludot juttatta szentgyörgyi Tóth Jánosnak.⁷⁴ A dokumentum szintén fontos pontja Jakó Zsigmond érvrendszerének, jelentősége azonban mégis elenyészik, ha az ügy további sorsára tekintünk. Bár az oklevélben foglalt adományt Szapolyai királyként is megerősítette 1529-ben – ugyanis a Lázár család ekkor Ferdinánd pártján állt –, a Lázároknak elhúzódo pereskedésben sikerült bebizonyítaniuk, hogy a jóság őket illeti, mert székely személytől akkor sem kobozható el a földbirtoka, ha hűtlenség büntetéseben elítélték. Már Maylád István vajda és ítélőszéke is így vélte 1535-ben (a Hármaskönyvre hivatkozva),⁷⁵ a végső, a birtokot a Lázároknak visszajuttató döntést azonban maga János király hozta meg 1538-ban.⁷⁶

Összegzés

Megjelent-e tehát a *ius regium* a Székelyföldön már az 1562. évi felkelés leverését követő segesvári végzések előtt is? Némi iróniával úgy is mondhatnánk, hogy az igazság magában foglalja az igent és a nemet is. Bár az Árpád-korra és az Anjou-korra vonatkozóan csupán óvatos megállapításokat tehetünk, egyrészt a szűkös forrásadottságok miatt, másrészt azért, mert maga az a gondolat is, hogy az ország minden földbirtokosa valamilyen közvetlen vagy közvetett módon az uralkodó adományából, kegyéből birtokolta javait, ezekben a századokban alakult ki és szilárdult meg. A 15. században azonban már forrásokkal igazolhatóan élesen elválasztható a székelyek partikuláris jogrendje az ország általános jogától, különösen az adománylevelek formuláinak ismeretében. A székelyek sajátos jogállásáról tanúskodik ugyanakkor az 1499. évi

⁷¹ SzOkl III. 127–129.

⁷² Lásd Iczkovits Emma: *i. m.* 82–84.; Botár István: *i. m.* 97–118.

⁷³ SzOkl II. 7–8.

⁷⁴ Neumann Tibor szerint az oklevél nem tartalmazza a szokásos „örökjoggal” formulát, így nem deríthető ki, hogy az adományozás örökjogon vagy visszaváltható módon, zálogjogon történt-e, azonban a beiktatásról készült jelentés alapján egyértelműen látható, hogy az adományozás örökjogon történt: „*memorato Joanni Thoth suisque heredibus et posteritatibus univ[er]sis vigore premiss[is] nostre donationis statutis[is] perpetuo possidendam*”. Neumann Tibor: *A vajdai adományozás kezdetei*. Történelmi Szemle LV(2013). 2. szám 263.; SzOkl II. 5–6.

⁷⁵ SzOkl II. 28–39.

⁷⁶ Uo. 45–51.

privilegium is, hiszen csupán a vármegyei földbirtokokkal is rendelkező székelyek esetében helyezte kilátásba a jószágvesztést is hűtlenség büntette esetén, ezzel pedig közvetett módon azt is kimondta ez a kiváltságlevél, hogy a kizárólag székelyföldi birtokosokat ilyen büntetés nem terhelte. Mivel azonban a vármegyei nemességgel bíró székelyek köréből sem ismerünk példát arra, hogy székely székekben bírt jószágait e kiváltságlevél alapján konfiskálták volna, valamint a 16. századi székely statútumok rendre azt hangsúlyozták, hogy a királyi főtulajdonjog a területen nem érvényesült, sőt a vajdai ítélőszék 1535-ben *expressis verbis* ki is mondta, hogy a székely örökség nem háramlik az uralkodóra, ezért az 1499. évi oklevelet a *ius regium* székelyföldi jelenléte kezdőpontjának tekinteni elhamarkodottnak tűnik. Szintén nem vezette be általános jelleggel a *ius regiumot* a Székelyföldön az 1557. évi gyulafehérvári országgyűlésen hozott törvény sem, hiszen csupán egyetlen tényállás vonatkozásában írta elő a székely örökség konfiskálhatóságát, nevezetesen az uralkodónak teendő hűségeskü megtagadása esetén, konkrét példát pedig ennek alkalmazására sem ismerünk. Megállapítható tehát, hogy bár 1499 és 1562 között rendelkezésre állt volna olyan kiváltságlevél (1499) és jogszabály (1557), amelyre hivatkozva a székely örökség kivételes esetekben konfiskálható lett volna, a Hármaskönyv vajdai ítélőszéki értelmezése, valamint a székelyek képessége saját szokásjogaik érvényesítésére megakadályozta ezek beépülését a joggyakorlatba. A székelyek 1562. évi felkelésének leverését követően azonban elhárult a politikai akadály a királyi főtulajdonjog Székelyföldre való általános érvényű bevezethetősége elől. Bár jelen tanulmánynak nem feladata a további események bemutatása, arra mindenképpen utalni kell, hogy a *ius regium* érvényesíthetősége körüli vita egyáltalán nem zárult le a segesvári végzésekkel, de ekkortól a hivatkozási alapot már nem a székelyek hagyományos kiváltságai jelentették, hanem az egyes uralkodók által a székelyeknek – ismételten a politikai erőviszonyok függvényében – juttatott vagy visszavont privilegiumok.

The Presence of the *Ius Regium* in the Szekely Land: The Illusion of a Scientific Consensus

Keywords: ius regium, nota infidelitatis, sententia capitalis, right of donation, Tripartitum, value of the Hungarian forint

The Szekely legal history, especially the presence of the *ius regium* in the Szekely Land has been in the centre of research ever since the birth of critical historiography, but due to the controversial interpretation of sources and the lack of scientific discussion, an ultimate scientific consensus is yet to be formed. This study aims to confront the opinions, exploit the neglected sources, and harmonize the historiographical and legal aspects. In conclusion we can state that, although the *ius regium* could have been enforced in some special cases, both the custom and the judicial practice of the Voivodal Table hindered this opportunity, and the *ius regium* was not introduced to the Szekely Land in a general level at all until the articles of the Diet of Segesvár in 1562.